

KUR'ÂN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE GÖRE KUR'ÂN KURSLARININ EĞİTİM PROBLEMLERİ: ŞIRNAK İLİ ÖRNEĞİ*

Süleyman KARACELİL *

Özet

Kur'an Kursları, Kur'an'ı doğru ve usulüne uygun öğretmek, küçükten büyüğe halkın dini anlamda bilgilenmesini sağlamak ve dinî konularda halkın ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla faaliyetlerini sürdüren eğitim kurumlarıdır. Toplumun dinî ve ahlakî anlamda yanlış yollara yönelmesinin, ayrılıkçı ve suç teşkil eden eylemler içerisine girmesinin önlenmesinde din eğitimi önemli bir unsurdur. Toplumun bütün bireylerine hitap etme açısından kurs eğitimleri dolayısıyla Kur'an Kursu öğretmenleri son derece önemlidir. Bu nedenle din eğitimi alanında Kur'an Kurslarının bir eğitim kurumu olarak hem dinî hem de eğitsel açıdan incelenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışma bağlamında Şırnak ili içerisinde görevli Kur'an Kursu öğretmenlerine kursların fiziki yeterlilik durumu, öğretmenlerin pedagojik yeterlilikleri, eğitim-öğretim problemleri, sosyal ve siyasal unsurların eğitim faaliyetlerine etkisi ile müfredatın uygulanabilirliğini ölçmeye yönelik sorular sorulmuştur. Nitel araştırma yöntemlerinden "yarı yapılandırılmış görüşme" metodunun uygulandığı bu çalışmada özellikle bölgesel anlamda Kur'an Kurslarında yaşanan sıkıntıları çözüme ulaştırma açısından problemlerin tespit edilmesinin yanı sıra bir takım çözüm önerileri de dile getirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şırnak, Kur'an Kursu, Din Eğitimi, Problem

THE PROBLEMS OF THE QURAN COURSES ACCORDING TO THE QURAN COURSE TEACHERS: A SAMPLE OF SIRNAK PROVINCE

Abstract

The Quran courses are the educational institutions display activities to teach the students Quran properly and in due form, to provide enlightenment for the people from all ages and to meet the needs of the people in religion. The religious education is very important in preventing the society from going astray in religious and ethical terms and offending crime. In terms of addressing to all members of the society, the Quran courses therefore the teachers are extremely important. That's why; it is important to examine the Quran courses both in educational and religious term as an educational institution. In scope of this study, the Quran Courses teachers in Sirnak province have been asked questions to find out the situation of the material capability of the courses, the pedagogic capability of the teachers, educational problems, and the effects of social and political elements on the educational activities and the practicability of the curriculum. Particularly the problems experienced with the Quran courses have been specified as well as some solutions have been suggested. In this study where the semi-structured interview, one of qualitative research methods, has been applied.

Key Words: Sirnak, Quran Courses, Education of Religious, Problem

* Bu makale Yaygın Din Eğitimi Sempozyumu'nda (30 Mart -01 Nisan 2012 Ankara), sunulan *Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Kur'an Kurslarının Eğitim Problemleri: Şırnak İli Örneği* isimli tebliğin geliştirilmiş halidir.

* Yrd. Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi, suleymankaracelil@hotmail.com

Giriş

Genel olarak İslam eğitim tarihi boyunca Kur'ân'ın öğretilip ezberletildiği, dini inanç, ibadet ve ahlak bilgilerinin verildiği; Küttab, Sıbyan Mektebi, Daru'l-huffaz, Daru'l-Kur'ân, ve Daru'l-Kurrâ gibi çeşitli kurumlar Cumhuriyet dönemine Kur'ân Kursları adıyla intikal etmişlerdir. Cumhuriyet öncesinde din hizmetlerinin bağlı olduğu ana birim olan Şer'îye ve Evkâf ile Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekâletleri 3 Mart 1924 tarih ve 429 sayılı kanunla ilga edilmiş, yerine Diyanet İşleri Başkanlığının kurulmasıyla İslam dininin eğitim ve din hizmetlerinin yürütülmesinde yeni bir dönem başlamıştır.¹

Kur'ân Kursları, Kur'ân'ı doğru ve usulüne uygun öğretmek, küçükten büyüğe halkın dini anlamda bilgilenmesini sağlamak ve dinî konularda halkın ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla faaliyetlerini sürdüren eğitim kurumlarıdır.² Bununla birlikte kurslar sadece dini bilgilerin öğretildiği eğitim kurumu olmayıp aynı zamanda kendine özgü yapılarıyla sosyal hayatta önemli bazı işlevler de taşımaktadırlar. Kur'an Kursu eğitiminin temel ilke ve hedefleri Diyanet İşleri Başkanlığınca şöyle tespit edilmiştir: Öğrencilerin İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'i doğru ve usulüne uygun okuyabilmelerini sağlamak, ibadetleri yerine getirebilecek yeterlikte Kur'an ezberine sahip olabilmelerini sağlamak, ezber yeteneği bulunması ve istekli olmaları halinde, hafızlık yapmalarına yardımcı olmak, ibadetler ile ilgili bilgilerini davranışa dönüştürmek, Kur'an-ı Kerim'i mealinden okuma alışkanlığı kazanabilmelerine ve ondan yaşanan hayata ilişkin prensipler çıkarabilmelerine ayrıca Hz. Peygamber'in yaşantısından değerler üretebilmelerine yardımcı olmaktadır.³

Ülkemizde din eğitimi noktasında çok büyük bir boşluğu doldurmakta olan Kur'ân Kursları⁴, ilk kez dini tanıma, öğrenilen yanlışları düzeltme, bazıları için de var olan bilgilerine derinlik kazandırma rolünü icra etmektedir. Bu nedenle Kur'ân Kurslarında verilen dini eğitimin toplumsal yapıda önemli bir yeri olduğu kanaatindeyiz. Zira toplumun dinî ve ahlakî anlamda yanlış yollara yönelmesinin, ayrılıkçı ve suç teşkil eden eylemler içerisine girmesinin önlenmesinde din eğitimi önemli bir unsurdur. Toplumun bütün bireylerine hitap etme açısından kurs eğitimleri dolayısıyla Kur'ân Kursu öğretmenleri büyük önem ifade etmektedir. Bu

¹ İrfan Başkurt, *Din Eğitimi Açısından Kur'ân Öğretimi ve Yaz Kur'ân Kursları: (İstanbul örneği)*, Dem Yayınları, İstanbul 2007, s. 123; Ahmet Koç, "Kur'ân Kurslarında Din Eğitimi", *Din Eğitimi*, Gündüz Yayıncılık, Ankara 2012, s. 298-301; Cahit Baltacı, "Cumhuriyet Döneminde Kur'ân Kursları", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1999, sayı 6, s. 181; Ziya Kazıcı, "Bir Eğitim Kurumu olarak Daru'l Kurra", *Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik*, Ensar Yayınları, İstanbul 2000, s. 33-40.

² Ahmet Koç, "Kur'ân Kurslarında Eğitim ve Verimlilik (Tespit- Öneriler)", *Etkili Din Öğretimi*, 2010, s. 501.

³ Bkz. <http://www.diyanet.gov.tr/turkish/dinegitimi/din-egitimi-dairesi-baskanligi---icerik-kur-an-kursu-egitiminde-temel-ilke-ve-hedefler-110.aspx> 10.09.2012

⁴ Ancak Kur'an kurslarının günün şartlarına göre yapılandırılması ihtiyacı öteden beri dile getirilmektedir. Bkz. M. Faruk Bayraktar, "Kur'an Kurslarının Sorunları ve Geleceği ile İlgili Bazı Düşünceler", *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu*, İbav Yayınları, Kayseri 1996, s. 211; Ahmet Koç, "Kur'ân Kurslarında Eğitim ve Verimlilik (Tespit- Öneriler)", *Etkili Din Öğretimi*, 2010, s. 501.

çerçevede din eğitimi alanında Kur'ân Kurslarının bir eğitim kurumu olarak hem dinî hem de eğitsel açıdan incelenmesi önem arz etmektedir.

Bu çalışma bağlamında Şırnak ili içerisinde görevli Kur'ân Kursu öğretmenlerine kursların fiziksel yeterlilik durumu, öğretmenlerin pedagojik yeterlilikleri, sosyal ve siyasal unsurların yanında bölgesel özelliklerin eğitim faaliyetlerine etkisi ile müfredatın uygulanabilirliği vb. hususları ölçmeye yönelik sorular sorulmuştur. Nitel araştırma yöntemlerinden “yarı yapılandırılmış görüşme” yönteminin uygulandığı bu çalışmada ve diğer bölgelerden farklı olarak terörün etkilerinin yoğun olarak görüldüğü bir merkezde, Kur'ân Kurslarında özellikle eğitim-öğretim faaliyetleri açısından yaşanan sıkıntıları çözüme ulaştırmada problemlerin tespitiyle yetinilmeyecek, çözüm önerileri de dile getirilecektir.

Çalışmamızda tespitleri ortaya koyabilmek için şahsi gözlemlerimizin yanında Kur'ân Kursu öğretmenlerinin gözlemlerinden istifade etmeyi tercih etmiş bulunuyoruz. Dolayısıyla elde edilen veriler, incelemeye konu olan bölgede elde edilen bulgular ile sınırlıdır. Burada yapılan çalışma bölgeye has yeni bir alan araştırması olup, Kur'ân Kursu öğretmenleri ile bire bir görüşmek suretiyle⁵ bölgesel anlamda kendine has özellikleri ve şartları olan Şırnak ili çerçevesinde kurslarda din eğitimi faaliyetlerinin problemleri tespit edilmeye çalışılacak, bu doğrultuda bir takım çözüm önerileri dile getirilecektir. Elde edilen problemlerden hareketle eğitim kalitesini artırmaya yönelik değerlendirmeler yapabilmek ve konuyla ilgili bilimsel veri oluşturmanın yanında hem Kur'ân Kursu öğretmenlerine hem de konuyla ilgili başta Diyanet İşleri Başkanlığı olmak üzere tüm kişi ve kurumlara katkı sağlamak bu çalışmanın hedefleri arasındadır.

Yöntem

Bu başlık altında araştırmanın modeli, örnekleme, verilerin derlenmesi ve çözümlenmesi konuları ele alınmıştır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada “nitel araştırma yöntemi” esas alınmıştır. Nitel araştırma; “gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik, nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır.”⁶ Çalışma için bizzat görüşme yoluyla veri toplanmıştır. “Görüşme tekniği, nitel araştırmaların yanında nicel araştırmalarda da kullanılmaktadır. Ancak nitel araştırmalarda görüşme kişilerin bakış açısını ortaya çıkarmayı amaçlar. Bu nedenle görüşülen kimselerin anlam dünyasını, duygu ve düşüncelerini anlamak, nicel

⁵ Kur'an kursu öğretmenlerinin eğitim-öğretim yeterliklerini kendi algı ve görüşlerine dayalı olarak ortaya koymayı amaçlayan kapsamlı bir çalışma için bkz. Mehmet Korkmaz, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Erciyesi Üniv. Sos. Bil. Ens., Kayseri 2009.

⁶ Ali Yıldırım-Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008, s. 39.

görüşmelerdeki gibi yüzeysel değil daha derin bilgi edinmek asıl amaçtır.”⁷ Bundan dolayıdır ki nitel görüşmeler; eğitimciler, siyaset bilimciler ile sosyologlar ve diğer sosyal bilimciler için temel araştırma alanları olarak dikkat çekmektedir.

Nitel araştırma yöntemlerinden olan görüşmeler ile ilgili alan yazılarında farklı sınıflandırmalar bulunmaktadır. M. Smith tarafından görüşmeler; “yapılandırılmış” (structured), “yarı yapılandırılmış” (semi-structured) ve “yapılandırılmamış” (unstructured) görüşmeler” olarak sınıflandırılmıştır.⁸ “Yarı yapılandırılmış görüşmelerde araştırmacı, görüşülene yönelteceği belli başlı soruları hazırlar. Ancak görüşme esnasında soru sırasına uymak zorunda değildir. Yeni sorular sorma gereğini hissederse onları da görüşülene sorar.”⁹ Önceden belirlenmiş soru başlıkları altında açık uçlu soruların olması, derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilebilmesi için yanıtlayıcının soruları serbestçe yanıtladığı bir görüşme türü olması münasebetiyle “yarı yapılandırılmış görüşme” yöntemi amacı gerçekleştirme açısından kanaatimizce daha işlevseldir. Bu doğrultuda araştırmamızda “yarı yapılandırılmış” görüşme yöntemi tercih edilmiştir.

Evren

Diyanet İşleri Başkanlığı istatistiklerine göre Şırnak ili düzeyinde 13 Kur'ân Kursu mevcut olmakla birlikte¹⁰ Şırnak İl Müftülüğü verilerine göre toplam 27 kurs mevcut olup bunların 5 tanesi erkek Kur'ân Kursudur. Bu farklılık kanaatimizce verilerin güncellenmesindeki sıkıntılardan kaynaklanmaktadır. Şırnak merkez ve ilçelerinde Kur'ân Kursları kadrosunda kadrolu veya sözleşmeli olarak görev yapan öğretici sayısı 2 erkek, 16 bayan, toplamda 18 görevlidir. Araştırma, 2012 yılında Şırnak'da Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde, kız ve erkek Kur'ân Kurslarında kadrolu veya sözleşmeli olarak görev yapan toplam 16 Kur'ân Kursu öğreticisinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.¹¹ Çalışmada gönüllülük esasına dayalı olarak öğretmenlerle görüşülmüş, toplam sayısı 24 olan geçici görevlendirme ile veya fahri olarak görev yapan öğretmenler araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Dolayısıyla araştırma -kadrolu görevlilerin- evrenin tamamına yakını üzerinde yapılmış olmakla birlikte araştırma sonuçları katılımcıların verdiği bilgiler, araştırmanın yapıldığı sosyal ortam ve zamanla sınırlıdır. Araştırmadan elde edilecek bulgular Kur'ân Kurslarında eğitim hizmetleri ile ilgili bazı bilgilere ulaşmamıza imkan tanıyacaksa da sözkonusu

⁷ Elif Kuş, *Nitel-Nicel Araştırma Teknikleri*, Anı Yayıncılık, Ankara 2003, s. 87.

⁸ Malcolm Smith, *Research Methods in Accounting*, SAGE Publications, London -Thousand Oaks, New Delhi 2003, s. 128.

⁹ Smith, *Research Methods in Accounting*, s. 128; Burak Mil, “Nitel Araştırma Tekniği Olarak Görüşme”, *Nitel Araştırma*, Detay Yayıncılık, Ankara 2007, s. 8.

¹⁰ <http://www.diyaret.gov.tr/turkish/dy/Diyanet-Isleri-Baskanligi-AnaMenu-istatistikler-561.aspx> 07.03.2011

¹¹ Bu görevlilerden birisinin doğum izninde olması sebebiyle diğeriyle de Beytüşşebap ilçesinin özellikle çalışmanın hazırlandığı süreçte mevcut güvenlik problemleri nedeniyle gidilemediği için görüşülemediği.

sonuçların öncelikle uygulama sahası olan Şırnak ili için geçerli olacağını belirtmeliyiz.

Çizelge 1. Katılımcıların Kadro, Eğitim ve Hizmet Yılı Açısından Dağılımı

Kadro	Sözleşmeli	İlahiyat Mezunu	Ön lisans İlahiyat Mezunu	İHL Mezunu	0-2 Yıl Hizmet	2-5 Yıl Hizmet	5 Yıl ve Üstü Hizmet
11	5	4	11	1	11	2	3

Çizelge 1’de görüldüğü gibi katılımcı 16 öğreticinin 11’i kadrolu 5’i ise sözleşmeli olarak görev yapmaktadır. Katılımcılardan 1’i İHL mezunu olup, 11’i Ön Lisans İlahiyat, 4’ü ise İlahiyat Fakültesi mezunudur. Hizmet süresi açısından ele alınınca 0-2 yıl hizmeti bulunan 11, 2-5 yıl hizmeti olan 2 ve 5 yıl üstü hizmeti bulunan 2 öğreticinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu durum öğreticilerin tecrübelerinin çok fazla olmadığı gerçeği ile bizi karşı karşıya getirmektedir. Katılımcı Kur’ân Kursu öğreticilerinin görüşleri aktarılırken, görüşme sırasına uygun olarak K1, K2, K3 şeklinde kodlama sistemi kullanılacaktır.

Verilerin Toplanması

Yarı yapılandırılmış olarak gerçekleştirilen görüşmeler için, alan yazısına bağlı olarak görüşme konularına dair temel ve konuyu açıcı sorular önceden hazırlanmıştır. Görüşmelerin bir kısmı görevlilerin kurslarında, bir kısmı da müftülüklerde bize tahsis edilen bir odada bire bir olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında gerektiğinde önceden hazırlanmış sorulara ilişkin yanıtları daha da belirginleştirmek ve ayrıntılı hale getirmek amacıyla, katılımcılara açıklayıcı sorular da yöneltilmiştir. Görüşmeler ortalama 25–45 dakika arası sürmüş ve anlatılanlar olduğu gibi yazılarak not edilmiştir.

Verilerin Çözülmesi ve Yorumlanması

Görüşmelerin sonrasında betimsel analiz aşağıdaki işlemler gerçekleştirilerek yapılmıştır.¹² Gerçekleştirilen görüşmeler üzerinde değişiklik yapılmadan dökümleri gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler sistematik ve açık biçimde okunmuş ve düzenlenmiş, anlamlı biçimde bir araya getirilerek doğrudan alıntılar tercih edilmiştir. Betimlenen malumat imkan nisbetinde açıklanmış, yorumlanmış, neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde incelenmiştir. Bu bağlamda kursların fiziki yeterlilik durumu, öğreticilerin pedagojik yeterlilikleri, eğitim-öğretim problemleri, sosyal ve siyasal unsurların eğitim faaliyetlerine etkisi ile müfredatın uygulanabilirliği noktasında ortaya çıkan temalar ilişkilendirilerek bir takım tahminlerde bulunulmuştur.

¹² Yıldırım-Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, s. 224.

Bulgular Ve Yorumlar

Araştırma verilerinin analizleri, Kur'ân Kurslarının eğitim faaliyetleri çerçevesinde bir takım sorunların yaşandığını göstermiştir. Analizler, bu sorunlar çerçevesinde derinleştirilerek temel sorun alanları saptanmıştır.¹³

1. Mesleklerine Bakış Açıları ve Motivasyon

Motivasyon (motivation/güdülenme); sözlükte en genel anlamıyla organizmayı belli bir nesneye veya duruma teşvik eden, eyleme sürükleyen, itici güç olarak tanımlanmakta olup¹⁴ organizmayı hedefe ulaşmak için davranım yapmaya iten içsel ve dışsal olayların tümüdür.¹⁵ Motivasyonu ifade için amaç, yönelme, istek, niyet, tutku, güdü, tutum, ilgi, seçim gibi farklı terimler kullanılır.¹⁶ Motivasyonun amacı; bir kimsenin belirli bir şekilde hareket etmesini teşvik etmek veya o kimseye en azından belirli bir davranış gösterme eğilimi kazandırmaktır. “İnsanları istenilen nitelikte ve nicelikte görevini yapması için etkileme işlemine motivasyon denir.”¹⁷ İnsan davranışlarını etkileyen çeşitli faktörlerden söz edilebilir. Ancak davranışın yönünü, şiddetini, kararlılığını belirleyen en önemli güç kaynağı motivasyondur.¹⁸ Motivasyon eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğrencinin olduğu kadar öğreticinin verimliliğini etkileyen önemli bir unsurdur. İşine bağlılık, istekli ve arzulu olma öğreticinin daha verimli çalışma yapmasını, eğitim öğretimin sürecinin daha başarılı olmasını destekleyen önemli bir temadır.

Şırnak ili içerisinde görev yapmakta olan 16 Kur'ân Kursu öğreticisiyle yaptığımız görüşmelerde öğretmenlerin mesleklerini sevdiklerini, görevlerini isteyerek yerine getirdikleri izlenimini elde etmiş bulunuyoruz. Nitekim kendilerine sorulan “Görevinizi yürütme anlamında diğer memurlardan farklı olarak yaşadığınız sıkıntı ya da problemler var mı? Varsa nelerdir?” sorusuna katılımcıların tamamı mesleklerini sevdiklerini, diğer meslek gruplarından daha avantajlı olduklarını belirtmişlerdir. Bu çerçevede çalışma saatleri, özellikle mesleğin olumlu yönü olarak ifade edilmiştir. Öğreticilerden 14'ünün bu mesleği normal bir iş ve meslek olarak görmediğini, bu mesleğin manevi sorumluluğunun olduğunu ifade etmesi katılımcıların görevlerinin bilincinde olduklarını göstermektedir. Ancak görüşmelerimizde öğretmenler her ne kadar mesleklerini

¹³ Bu kısımda alt başlıklarda verilen bilgi ve malumatlar, özellikle katılımcı görüşleri, sonuç kısmında değerlendirilecek ve tartışılacaktır. Bu nedenle her başlık altında tekrar olmaması için konular özel olarak değerlendirilmeye alınmamış, öneri ve değerlendirmeler sonuç kısmına bırakılmıştır.

¹⁴ Selçuk Budak, *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2000, s. 519.

¹⁵ Adnan Erkuş, *Psikoloji Terimleri Sözlüğü*, Doruk Yayınları, Ankara t.y., s. 22; Ziya Selçuk, *Eğitim Psikolojisi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2007, s. 132.

¹⁶ Metin İnceoğlu, *Güdüleme Yöntemleri*, Ankara Üniv. Basın Yay. Yüksek Okulu Yayınları, Ankara 1985, s. 2.

¹⁷ İbrahim Ethem Başaran, *Yönetime Giriş*, A. Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yayınları, Ankara 1984, s. 149.

¹⁸ Nurettin Fidan, *Okulda Öğrenme ve Öğretme*, Alkım Yayınevi, Ankara 1996, s. 42.

sevseler de motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyen bir takım hususların varlığı da öğreticiler tarafından dile getirilmiştir.¹⁹

Katılımcılardan 8'i terör bölgesinde olmanın kendilerini tedirgin ettiğini belirtirken, 9 kişi ise ulaşım ve ihtiyaçları giderme noktasında yaşanan sıkıntıların kendilerini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Ayrıca aynı durumu yaşayan iki ayrı Kur'an Kursu öğreticisinin eş durumu tayinleri ile ilgili yaşadıkları sıkıntının onların motivasyonunu olumsuz etkilediğini belirtmeleri dikkat çekicidir. Buna göre eş memur olan öğreticileri bir yıl görev sonrası eş durumundan tayin hakkına sahip iken eş memur olmayan SGK'lı bireylerin eşlerine 3 yıl çalışma şartı koşulması, eş ve çocuklarından 3 yıl boyunca ayrı kalacak olmaları bu durumdaki öğreticilerin motivasyonlarını olumsuz etkileyen unsurlar arasında birinci sırada gelmektedir.

2. Bölgeden Olup Olmamanın Eğitim Faaliyetlerine Etkisi

Mevcut Kur'an Kursu öğreticilerinden 5'i Şırnak'lı, 3'ü Güneydoğu Anadolu bölgesinden olup, kalan 8 kişi ise bölge dışından olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılardan kendisini Şırnak'lı olarak tanımlayanlardan 4'ü bölgeyi olmanın sıkıntı doğurmadığını yalnızca 1'i bazı yönlerden sıkıntı oluşturduğunu²⁰ dile getirmiştir. Bu doğrultuda bazı görüşleri aktarmak yerinde olacaktır:

K1: Buralı olmakla ben onlara örnek olduğumu düşünüyorum. Burası kapalı bir toplum. Hala çocuğunu okula göndermeyenler var. Ben gittim okudum kötü bir şey mi yaptım? diyorum. Bu güzel oluyor. Onları daha iyi anlıyorum. Daha rahat ve samimi davranıyor halk, onlardan olduğum için.

K10: Yabancı biri olsa bu kadar rahat ve iç içe olmaz kanaatindeyim. Çocuklarını bize emanet edenler bizi tanıyor ve güveniyor. Eskiden olsa kimse nereli olduğuna bakmazdı. Açıkça söylemek gerekirse siyasal nedenlerden dolayı şimdi insanlar buna bakıyor.

Yapılan görüşmelerde Şırnak'lı olmayan öğreticilerin genel anlamda yabancı olmalarından kaynaklanan büyük sıkıntılar yaşanmamakla birlikte, bazı zorlukların olduğu da görülmektedir. 8 katılımcının özellikle güven sorunu ve dil bilmemekten kaynaklanan iletişim problemleri gibi hususları ifade ettikleri tespit edilmiştir. Bu hususta üç katılımcının görüşüne aşağıda yer verilmiştir:

K6: Fark etmedim olumsuz bir etki. Ama Kürt olsam dediğime daha iyi itimat edebilirlerdi. İlk etapta güven sağlayana kadar canımız çıkıyor, sonra güveniyorlar. Sürekli iyi niyetli yaklaştık. Çok otoriter ve disiplinli davranmadık, arkadaş gibi. Hariçten ev ortamlarında beraber olduk. Böylece bize inandılar ve güvendiler gibi geliyor.

¹⁹ Alanda yapılan pek çok çalışmada öğreticilerin memnuniyet oranlarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bzk. Koç, "Kur'an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik (Tespit- Öneriler)", s. 510; Cemil Oruç, "Hafızlık Eğitimi: Elazığ-Harput Hamdi Başaran Kur'an Kursu Örneği", *Diyanet İlmî Dergi*, 2009, cilt: XLV, sayı: 3, s. 49; Ayşe Hümeysra Arslantürk, "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Problemleri", *Kur'an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik*, 2000, s. 84.

²⁰ **K2:** "Ben buralı olmayan bir memur eşiyile aynı kursta çalıştım. Benim için "O ne bilir ki bizim gibi bizden birisi" diye benim yerime diğerinin derslerine gittiklerini gördüm."

K8: Dillerini bilseydim daha rahat iletişim kurardım. Dillerini bilmediğim gibi nasıl konuşup hangi üslubu kullanacağımı, nasıl iletişim kuracağı bilemiyorum.

K9: Tam iletişim kuramıyorum. Dil sorunu, kültür sorunu var. Bir de önyargılı bakıyorlar. Buralı olsam daha iyi bir iletişim olurdu onlarla her yönden.

3. Şırnak İlinde Görev Yapmanın Diğer Bölge ve Şehirlere Göre Zor Ya Da Kolay Yönleri

Yapılan görüşmelerde Şırnak ili içerisinde, Kur'ân Kursu öğreticisi olarak görev yapmanın getirdiği sıkıntıların yanında avantajlı hususların bulunduğu da katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Katılımcılar; Şırnak ili içerisinde görev yapmanın diğer illerde görev yapmaya kıyasla zor olmadığını, özellikle halkın dine ve din görevlilerine saygılı olmasının büyük kolaylıklar sağladığını belirtmişlerdir. Buna mukabil katılımcılardan 9'u her şeye rağmen bu şehirde çalışmanın diğer illerden farklı bazı sorunları ve sıkıntıları da içerisinde barındırdığını dile getirmiştir. Bu çerçevede pahalılık, gurbet, cehalet, batıl inançların çokluğu, dil sorunları gibi sıkıntılara özellikle dikkat çekilmiştir. Şırnak'ta din görevlisi olarak görev yapmanın zorluğuna dair bazı katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

K4: Çok fark var doğu-batı arasında. Kültür farkı başta. Kültür farkının zorluğu söz konusu. Ben burada bunu yaşadım. Ayrıca Allah'ın emrinden ziyade adetler ön planda. Biz hala bunu aşamadık. Bu günahtır desen, "âdetimiz bu" derler. Kur'an'da var desen de adet ön plandadır. İlk geldiğimde dikkatimi çekmişti. Bir Kutlu Doğum programında Kur'ân okunuyor dinleyen yok. Mevlüd başladı herkesin sesi kesildi, saygı babında.

K6: Başta çok fark vardı. Terörle ilgili, şimdi alıştık. Şu anda ailemden ayrı olma harici bir sıkıntı hissetmiyorum.

K8: İdeolojik düşünceden dolayı devlete bağlı din adamlarına iyi bakmıyorlar. Öğrenciye kursta ne öğretiliyor bilgileri yok. Acaba beynini mi yıkayacaksınız? diye kapıdan bizi kovanlar oldu. Devlete aidiyetten dolayı toplumun her kesimi bize itibar etmiyor.

K9: Burada görev yapmak çok zor. Özellikle ilk geldiğim zaman çok sıkıntı çektim. Açmak gerekirse o Türk'tür, o Kur'ân'ı Kürtçe öğretmiyor, Türkçe öğretiyor gibi sorunlar. Burayı dıştan geleni kabul etmeyen, içine kapanık bir ilçe olarak görüyorum.

K11: Kolay yönleri de zor yönleri de var. Batıda öğrencilerin yaşları büyük olduğu için sıkıntı yaşanıyor. Bizim burada gençler geliyor ama okuma yazmaları yok, anlamaları zor oluyor bu yüzden. Kursumuza genç nüfus geliyor. Yaşlılar gelemiyor. Çünkü 30 yaş üstü Türkçe bilmiyor.

4. Mezhep Farklılığının ya da Birliğin Etkisi

Şırnak ili yerli halkı genel olarak Şafiî mezhebine mensuptur. 16 katılımcı Kur'ân Kursu öğreticisinden 5'i amelde mezhebinin Şafiî, 11'i ise Hanefî

mezhebi olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla katılımcıların büyük kısmı Hanefî mezhebine mensuptur. Kur'ân Kursu öğreticilerinin büyük kısmı kendileri ile öğrenciler arasında mezhep farkı olmasının bir takım sorunlar doğurduğunu dile getirmişlerdir. Cehaletin söz konusu olması, kültürel seviyenin yüksek olmaması, cemaatin mezhebî unsurları hakkında eksik bilgi sahibi olması münasebetiyle bir takım sıkıntıların yaşandığı, diğer mezhebe mensup hocanın Şafî mezhebini bilmeyeceği gibi eleştirilerin öğrencilere yöneltildiği de görülmüştür.

Yaptığımız görüşmelerde özellikle öğreticinin Şafî mezhebini bilmemesinden kaynaklanan sorunların olduğu, bu eksikliğin telafi edilmesiyle de sorunların aşıldığı tespit edilmiştir. Burada kanaatimizce asıl sorun bölgeye yeni atanan öğreticilerin Şafî mezhebini hiç bilmemesinin ötesinde, mezhebin ırk gibi ayırıcı unsur olduğunun bazı kimseler tarafından vurgulanması, bunun neticesinde halkta olumsuz bakış açısının oluşması durumudur. Bu çerçevede 16 öğreticiden 13'ünün, öğrencilerin Hanefî-Şafî ayrımını bir din gibi telakki ettiklerini, "Siz Hanefî, biz de Şafî dinindeyiz" şeklinde söylemleri dile getirdiklerini belirtmesi dikkat çekicidir.

K4: Hanefiyim. Ben bu konuda sorunlar yaşadım. Bazen soru sorulduğunda diyor ki; "bu hocanın -mezhep de demiyor- dini farklı" diyorlar.

K7: Hanefî olduğum için olumsuz bakışa öğrencilerimde olmasa da dışarıdan "onların dini farklı" söylemlerini duyuyorum. Kur'ân'ı bile Türkçeleştiriyor, diyorlar bizim için.

K9: Burada sanki Hanefî mezhebi; Hristiyanlık, Yahudilik gibi farklı bir din olarak görülüyor. Hanefî'nin öğrettiği Kur'ân gibi. O, anlatamaz yanlış anlatıyor. Bu hoca Hanefî. Farklı görüşler ortaya çıkarıyor, diyorlar. Hanefiliği başka din gibi algılıyorlar, o sıkıntı çok oluyor. Şafî olsam tabî ki daha iyi bir iletişim kurardım. Onlarla aynı mezhepte olmak, onların görüşünü değiştirebilir. Ben eminim buraya gelince Şafîyim desem, dediklerim yanlış bile olsa hiç araştırmadan kabul edeceklerdi. Buna yüzde yüz eminim.

K16: Görevde ilk dersimde Sübhaneke talimi yaptırдыm. Daha sonra diğer arkadaş beni uyardı. O uyarımasa Şafîlerin "Sübhaneke" değil namazda "Veccehtu" okuduklarını bile bilmiyordum. Bildiğim tek şey Şafîlerde az kanın abdest bozmadığı bilgisiydi.

5. İslam Kardeşliği Mesajını Verme Durumu

İslam, toplumsal barışı sağlamanın, öteki algısını gidermenin ve İslam kardeşliğini gerçekleştirmenin temel ölçüsüdür. Son yıllarda ülkemizde bazı bölgelerde yaşanan ayrılıkçı düşüncelerin ve bu düşünce sonrası ortaya çıkan bir birinden farklı elim hadiselerin son bulmasında, toplumun ırk ayrımı yapmaksızın kardeşçe yaşayabilmesinde, İslam dininin öğretileri asıl unsurdur. Ayrılıkçı duyguların telafisinde, toplumla birebir iletişimde olan Kur'ân Kursu öğreticileri oldukça önemli bir noktadadırlar. Bu çerçevede Kur'ân Kursu öğreticilerine sorduğumuz "*Öğrencilerinize öteki algısını aldıracak İslam kardeşliği mesajını verme ve toplumsal barışı sağlama imkânı bulabiliyor musunuz?*" sorusuna

verilen cevaplar dikkat çekicidir. Kur'ân Kursu öğretmenlerinin tamamı, ellerinden geldiğince ayet ve hadisler ışığında İslam kardeşliğine vurgu yaptıklarını ama siyasal boyut arz edecek mahiyette konuşmalara asla girmediklerini ifade etmişlerdir. Ancak hedefin gerçekleşmesi noktasında öğretmenlerin 13'ü öğrencilerin bakış açısını tam olarak değiştirmeyi başaramadıklarını, bunda da çevre ve ailenin engelleyici unsur olduğunu dile getirmişlerdir. Bu konuda bazı katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

K1: Ben bizzat Türk-Kürt meselesine asla girmem. Anlatırsam ayetten, hadisten anlatıyorum. Açıkça söylemeden anlamalarını sağlıyorum. Asla taraf savunan bir cümle kurmuyorum. “Orada ölen şehit mi buradaki şehit mi?” benzeri sorulara cevap vermiyorum. Ben fitne ortamında olduğumuzu, tarafsızca dinimizi yaşamak gerektiğini anlatıyorum.

K4: Olaylar olunca gündeme geliyor, direkt “Bu hatalı diyemiyoruz, keşke bu da olmasaydı!” diyoruz. Yüzde seksen bunu zihinlerine yerleştiriyoruz, kalanı değil. Bir ara bu mesele geldi ortaya. Birisi bana “Hocam sen nerde zannediyorsun kendini?” dedi. “Konuştuğun kelimelere dikkat et!” gibisinden. Bir ara da ablanın biri çektii beni “Ne olursa olsun bu konularda konuşma!” dedi bana.

K7: Kardeşlik mesajlarını verebiliyorum ama ailelerini dinleyince ikilem yaşıyorlar. İdeolojik fikirlerini tam bitirmiş değiller.

K11: Tabii veriyorum, İslam kardeşliği mesajlarını. Ama bu konuları fazla açmıyoruz. O konulara girince ayırım ortaya çıkıyor. Mesela bize soruyorlar “Dağda ölen de şehit midir?” Hepsinin bir akrabası, ablası, abisi dağda olduğu ya da öldüğü için. Biz Allah bize “Türk müsün Kürt müsün?” diye sormayacak. “Hanginiz iyi kulluk ettiniz?” diye soracak şekilde anlatıyoruz. İyi anlaşıyoruz ama bu konuya gelince hemen taraflarını alıp ayrılıyorlar.

K16: Benim öğrencilerim genelde devlet yanlısı ama diğer görüşten olanlar da var. Bazen ümitvâr oluyorum ama bazen yaşadığım örnekler sonrasında hala ayrışmanın varlığı beni ümitsizliğe düşürüyor.

6. Eğitimin Başarısı Hakkındaki Görüşleri

Din eğitimi hizmetlerinin ve irşad faaliyetlerinin amacının gerçekleştirilmesi açısından Kur'ân Kursu öğretmenlerine düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların 15'i eğitim hizmetlerinin yeterince verimli olmadığını, bir takım eksiklerin olduğunu belirtmişlerdir.²¹ 15 katılımcı, din hizmetlerinin verimli olmamasında özellikle dil ve iletişim konusuna işaret etmişlerdir. Bunun yanında fiziki imkânsızlıklar ve yetersizlikler ile müfredat noktasındaki sıkıntılar ve her

²¹ Bizim tespitimizin aksine alanda yapılan bir başka araştırmada öğretmenlerin %58.49'u amacın kısmen, %33 'ü tamamen gerçekleştiğine dair kanaat ifade etmişlerdir. Gerçekleşmediği kanaatinde olanlar ise %8.49'dur. bkz. M. Faruk Bayraktar, *Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma*, Yıldızlar Matbaası, İstanbul 1992, s. 106-107. Ayrıca bkz. Ahmet Koç, *Kur'an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik*, İlahiyat Yayınları, Ankara 2005, s. 149-150. Bu farklılıkta tabidir ki kişilerin eğitim durumu, meslekte çalışma süreleri, kişisel özellikleri ve diğer bazı hususlar etkili olmaktadır.

yaş grubundan kimselere hitap etme zorluğu ile bölge dışından olmanın dezavantajlarını dile getirmişlerdir.²² Ayrıca eğitici ve öğrenciden kaynaklanan bir takım sorunlara da işaret edilmiştir.

K1: Genel anlamda ben şahsen, Kur'ân Kursu öğreticilerinin yetersiz olduğunu düşünüyorum. İlahiyat mezunu çok az, onların da formasyonu yok. Ne kadar bilse de anlatamıyorlar. Ön Lisans ya da İHL mezunu olanlar ise sadece dini konularda klasik bilgilere sahipler. Ben bu mesleği herkesin yapmasını istemiyorum. Bu kalitesizliğin sonrasında kurslar boş kalırsa sebebi Diyanet olacaktır. Müftülükçe öğretmenlere zorunlu eğitimler verilmelidir.

K4: Din eğitimi faaliyetleri yetersiz. Diyanet bize hem Kur'ân eğitimi hem de ekstra temel dini bilgiler verir, diyor. Verilen günlük plana bakarsak bunu yapmak mümkün değil. Hem Tecvid ve Kur'an, hem temel dini bilgiler sıkıntı yaşıyoruz. Öğrenciyi tutmakta da sıkıntı yaşıyoruz. Öğrenci 8.30'da geliyor. Ezan okunur okunmaz erkenden gitmek istiyor. Kur'ân Kursu belgesini verince "Ne işe yarar almasak da olur?" diyorlar. Belge bir işe yaraymalı bence.

K5: Hayır eğitim faaliyetleri hiç verimli değil. Şöyle diğer okullara, MEB'e kıyasla mesela orası tam teşekküllü. Bizim kursumuz bir odalı bir sınıflı. Ayrıca ben bütün dersleri vermek zorundayım. Belki kendimi o derslerde yeterli görmüyorum ama vermek zorundayım. Diyanet Kur'ân Kursunu bir çatı altına toplayıp branş hocası ayarlasa daha verimli olur. Her hoca kendi branş dersini vermeli.

K6: İyi bir eğitim verilmiyor. Bana göre vakit yetmiyor. İHL'de yıllarca verilen müfredat bir senede dört saate sığmıyor.

K16: Kesinlikle tam verimli olmuyor. Verimliliği engelleyen faktörler var. Birisi müfredatın yoğunluğu, ikincisi muhatapların arasında bulunan yaşlı kadınların düzenli gelmeyip düzeni bozmaları. Fiziksel şartların çok çok yetersiz olması da cabası. Buradaki genç kızların, öğrencilerin aile içinde kaldıramayacağı aşırı sorumluluklarının olması ders verimimizi düşürüyor. Ders saatlerini bile onların ev, hastane işlerine göre ayarlamak durumunda kalıyoruz. Anneleri sürekli arayıp "Nerde kaldın? Ne zaman geliyorsun?" diye baskı yapıyor.

7. Sosyal-Siyasal Konularda Fikirlerine Değer Verilmesi ve Halkın Saygı Durumu

İslam kardeşliği gerçeğinin vurgulanması ve toplumda hâkim olması suretiyle bölgede, bilinen toplumsal pek çok sıkıntıya çözüm bulunabileceği aşikârdır. Bu görevin icracılarından biri olan Kur'ân Kursu öğreticilerinin görüşlerine, düşüncelerine ne derece itibar edildiğinin tespiti önemlidir. Bu noktada Kur'ân Kursu öğreticilerine öğrencilerinin ve ailelerinin kendilerine gereken ilgiyi göstermeleri, fikirlerine değer vermeleri hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Verilen cevaplardan ve bugüne kadar gerçekleşen kişisel

²² Farklı çalışmalarda benzer sıkıntıların varlığı tespit edilmiştir. Mesela bkz. Koç, "Kur'an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik (Tespit- Öneriler)", s. 508; Mehmet Korkmaz, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Erciyes Üniv. Sos. Bil. Ens., Kayseri 2009, s. 230-234; Arslantürk, "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Problemleri", s. 84-85.

izlenimlerimizden bir bütün olarak ulaştığımız sonuç şu ki; Kur'ân Kursu öğretmenleri halktan belli ölçüde değer ve saygı görmektedirler. Ancak dini konularda duyulan bu saygı ve güvene mukabil, sosyal-siyasal konularda muhatapların temkinli bir tutum sergilediği anlaşılmaktadır. Burada halkın tamamı olmasa da bir kısmının, tam anlamıyla politize olduğu, kim olursa olsun kendi doğruları haricinde ne söylenirse söylensin itibar etmedikleri tespit edilmiştir. Bu hususta bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

K6: Saygı gösteriyorlar. Ama bizim dediklerimize hemen inanmıyorlar. Çevrelerinde birilerine -mesela annesi şeyh kızı filandır- sorup teyid edince inanıyorlar.

K11: Bize karşı ilgi, saygı var. Ama onların geleneğini değiştirmek çok zor. Onu ben de söylesem değişmiyor. Ama kendilerinin çok saydığı hocalar var buralarda, onlar söylese “o söylüyor diye” fikirleri değişir. Yoksa biz değiştiremiyoruz.

K12: Genelde bizim söylediklerimizde şüpheler oluyor, hemen kabul etmiyorlar. Ama bu durum konudan konuya fark ediyor. Namazla, ibadetle ilgili konularda güveniyorlar. Daha başka konularda şüphe ile bakıyorlar “acaba doğru mudur değil midir?” diye.

8. Siyasal Söylemlerin Eğitim Faaliyetlerine Etkisi

Son zamanlarda gündemi fazlasıyla meşgul eden, bir siyasi parti tarafından diyanet personeline itibar edilmemesi, diyanet görevlilerinin arkasında namaz kılınmamasına dair söylemler ile Cuma namazlarının cami harici bir meydana kılınması hadisesi herkesçe bilinmektedir. İşte bu söylemlerin en etkili olduğu yerlerden birisi olan Şırnak ili bünyesinde bu telkin ve teşviklerin Kur'ân Kursu öğretmenleri tarafından nasıl görüldüğü, algılandığı, bu telkinlerin Kur'ân Kursu öğrencileri üzerinde nasıl etki bıraktığını ve Kur'ân Kurslarındaki eğitim faaliyetlerini etkileme oranını tespit açısından önem arz etmektedir.

Kur'ân Kursu öğretmenlerinden 6'sı siyasal söylemlerin öğrencilerini etkilemediğini söylemiştir. Bunlardan bazılarının görüşleri aşağıda verilmiştir:

K1: Şu anda imamlara yönelik tepkiler var ama biz pek hissetmedik.

K2: Bizde etkili olmadı. Siyasal söylemlerden dolayı kursu bırakan olmadı.

K3: Bizi etkiliyor. Psikolojik olarak. Öğrenci kaybım olmadı.

K4: Öğrenci kaybetmedik ama öğrencilerimde soru işaretleri oluştu.

Buna mukabil öğrenci kaybının olduğunu, olumsuz etkilenmelerin belirgin biçimde gerçekleştiğini belirten 10 görevli olmuştur. Bu görevlilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

K5: Normalde kursta siyaset konuşulmaz ama onların düşüncelerini biliyorum. Öğrencilerimde o düşünce tarzı yok. Başta öğrenci kayıpları oldu, siyasi düşünceden dolayı. Ama ben ailelerini davet ettim, konuştum, bizi tanıttım. “Allah rızası için eğitim veriyoruz, hafız yetiştiriyoruz” dedim sorun aşıldı kısmen de olsa.

K6: Kursta geçen sene BDP’li çoktu bu sene nerdeyse yok. Biz bir öğrenci - babası KCK’dan tutuklanmış- ile evleri kapı kapı gezdik. Bu sırada o öğrencim “Hocam mahalleden iyi sağ çıktık” sözünü kullandı. Dikkat çekicidir. Bu sene diğer düşünceden daha az öğrencimiz var.

K16: Öğrenci kaybı olduğunu öğrencilerin kendisi söyledi. Biz öğrenci bulmakta zorlanmamızın sebebinin siyasal nedenler olduğunu bilmiyorduk. Öğrencilerden, PKK taraftarları ve evlerinde Kur’ân eğitimi veren mele’ denilen yerel hocalar tarafından, bize karşı devamlı propoganda yapıldığını öğrendik. Gelenler bu tepkileri göze alarak geldiklerini kendileri ifade ettiler.

Kanaatimizce Kur’ân Kurslarında 15 olan sınıf açma şartlarını taşıma açısından²³ değerlendirince öğrenci kaybı söz konusu değilse de önceki yıl farklı görüşten öğrencilerin kurslara gelme oranı ile bu sene arasındaki düşme aslında bu manada bir öğrenci kaybının ve siyasal söylemlerden etkilenmenin varlığını açıkça ortaya koymaktadır.

9. Öğrenci Bulma Sorunu

Eğitim öğretim faaliyetlerinin merkezinde olan, eğitimin olmazsa olmazı şüphesiz ki öğrencilerdir. Şırnak ili içerisinde Kur’ân Kursu öğrencilerinin ortalama yaş durumlarını, kurslarda yeteri kadar öğrenci olup olmaması durumunu ve öğrenci kazanma durumlarını tespiti yönelik sorularımızda öğrenci kitlesinin 15-50 arası, tamamen farklı yaş gruplarından oluştuğu ama çoğunluğun 15-30 arası olduğu, nerdeyse ilin tamamında öğrenci bulma gibi bir sıkıntının varlığı, hatta birkaç kurs haricinde öğreticilerin tamamının kapı kapı dolaşarak öğrenci bulmaya çalıştıkları, bu şekilde 15 kişilik sınıf açma şartını yerine getirdiklerini tespit etmiş bulunmaktayız. Bu noktada üzerinde durulması gereken, öğreticiler tarafından işaret edilen önemli bir husus da kapıdan dolaşarak getirilen, kayıt edilen öğrencilerin hem devam²⁴ hem de istek noktasında sıkıntılarının olduğu, başarı düzeylerinin düşük olduğu hususudur. Bu konuda özellikle sorulan “*Yeterli öğrenci bulabiliyor musunuz? Yeterli öğrenci sayısını yakalamak için neler yapıyorsunuz?*” sorusuna verilen cevaplardan bazılarını aktarmak yerinde olacaktır.

K8: Öğrenci bulma sıkıntısı yaşıyoruz. Kapı kapı dolaştık ama zorlandık. Ciddiyet yok, devam sıkıntısı da var. Kapı kapı dolaşıp üç kişi bulduk. Ama devamsızlık fazla. Dediğim gibi kapıdan kovulmayı bile yaşadık. Onlar, bizim beyin yıkama operasyonu yaptığımızı düşünüyorlar.

²³ Yeni uygulamada bu şart 12öğrenci olarak değiştirilmiştir.

²⁴ Kur’an kursu öğrencilerinin derslere devamı konusunda sıkıntıların yaşandığı farklı çalışmalarda da işaret edilmiştir. Bkz. Emine Sağlam, “Kur’an Kursu Öğreticisinin Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Cami Merkezli Din Eğitimi, Yecder II. Ulusal Din Görevlileri Sempozyumu Tebliğleri (09 Nisan 2011 - İstanbul)*, 2012, s. 175-176.

K7: Öğrenciyi kapı kapı dolaşarak topluyoruz. Kendi öğrencilerimizden mahalleyi tanıyanları yanımıza alıyoruz. Güzel tepki verenler olduğu gibi yüzümüze bakmayıp, dönenler ya da hakaret eden kişiler de oldu. Öğrencimiz hakaretleri, utancından tercüme bile edememişti bize. İmamlar buralı. İmamlara itibar var, tanınıyorlar halk tarafından. Diyanet, müftülük öğrenci bulmada özellikle imamlara bu görevi tevdi etmeli.

K9: Öğrenci bulmak için ev ev geziyoruz. O bizim çok büyük sıkıntımız. Öğrenci diyor ki “Hoca bana muhtaç ihtiyacı var.” O da bizim için çok sıkıntılı. Sınıf açmak, 15 kişiyi bulmak için kapı kapı dolaşmak lazım. Yüzüme karşı tepki gelmedi. Daha sonra arkamızdan yakın arkadaş gibi gördüğüm kişilere söyleyip “maaşını üzerimizden alıyor” gibi şeylerle karşılaştım. Biz olmasak maaşını alamayacak gibi.

K15: Hepimizin sıkıntısı yeterli sayıda öğrenci bulamamak. Herkes şikâyetçi. Öğrenci bulmak için gezmediğimiz ev kalmadı. Kendi öğrenciliklerimizle kıyaslıyorum, bizim zamanımızda kursların en az 40 öğrencisi olur, Hoca fazla öğrenciyi geri çevirirdi. Ama biz yeter sayıyı zor elde ediyoruz.

K16: Kayıt döneminde başlayarak uzun süre yoğun şekilde öğrenci bulmak için çalıştık. Ben kucağımda bebeğimle günlerce kapı kapı dolaşmak zorunda kaldım. Şırnak gibi terörün zirvede olduğu, güvenlik sorununun had safhada yaşandığı bir yerde bayan olarak kapı kapı gezmek kabul edilebilir değil.

Kurslarda elde edilen başarılar sergilenince ya da ilgili müftülüklerce gerekli tanıtım ve kurslara yönlendirme olduğu takdirde öğrenci sorunun yaşanmadığı, hatta kursların yetersiz geldiği hususunu tespit etmiş bulunuyoruz. Nitekim il içerisinde ciddi anlamda dikkat çeken Cizre’de özellikle ilçe müftüsü ve vaizlerin gayretleri ile Kur’ân Kursu öğretmenleriyle yıl boyunca düzenli dersler yapılması, sağlanan destek ve motivasyon ile birkaç yıl içerisinde kurs sayısının kat kat artmış olması, 20’nin üzerinde Kur’ân Kursu öğreticisinin Diyanetten talep edilmesi, çaba ve gayret neticesinde başarının da birlikte geleceğinin açık örneğidir.

K1: İlk yıl öğrenci aramıştık. Bir defa çıktık mahallede dolaştık. Halka haber verdik. Bu sene sıkıntı yaşamadık. Verim olunca ondan ona söyleniyor. Öğrenci de geliyor kendisi.

K3: Yeterli öğrenci var. İlk geldiğimizde sayımız düşüktü. Müftü beyin çalışmaları ile imrendirici seminer çalışmaları ile öğrenci patlaması oldu.

10. Müfredat Hakkındaki Görüşleri

Kur’ân Kurslarında, Kur’ân eğitiminin yanında Diyanet İşleri Başkanlığınca istenen uygulanması gereken temel dini bilgileri muhtevi bir müfredat programı vardır. Bu çerçevede özellikle ibadetle ilgili konularda Şafîî bir bölge olan Şırnak’da Hanefî öğretilerinin veya ilmihal kitabını verilerinin esas alındığı kitap dağıtımının yapılması, müfredatın en büyük problemi olarak dikkat çekmekte olup, Kur’ân Kursu öğretmenlerinin tamamı da bu hususa işaret etmişlerdir.

Bunun haricinde müfredatın son derece ağır ve süre açısından yetersiz olduğuna işaret eden 13 Kur’ân Kursu öğreticisinin bu değerlendirmelerinin mutlaka göz önüne alınması gerektiği kanaatindeyiz.²⁵ Kur’ân Kursu öğretmenlerine müfredatın yeterliliğini tespit ve varsa sorunları ortaya koyma adına “*Mevcut müfredat sizin için uygun mu? Müfredatı uygulama imkânı bulabiliyor musunuz?*” sorusu sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplardan bazıları şu şekildedir:

K4: Müfredat güzel ama buranın şartlarına uymuyor. Planda şunu şunu anlat diyor ama öğrencinin kapasitesi buna uygun değil. Öğrenciye müfredatı anlatsam, bana aval aval bakar. Ben onlara bütün detayı anlatamam.

K5: Müfredatı uygulama vaktimiz yok. Bulabilirsem son 20-30 dakika zaman ayırıp onu da ilmiyal önemli diye ilmiyal dersi yapıyorum.

K6: Müfredat derken, ibadet kitabı Hanefî mezhebine göre, bu nedenle hiç işe yaramıyor. Ben “açmayın!” diyorum. Ahlak kitabının son ünitesindeki Türklerin üstünlüğü vb. devlete karşı görevlerimiz, bayrağa saygı vb. konular burada asla anlatamayacağımız konular. Doğrusu diğer müfredatı da uygulayamıyoruz.

K8: Yeterli olmadığını düşünüyorum. Hele diyanetin kitapları öğrenci seviyesine uygun değil. Eğitim seviyeleri çok düşük. Genelde ilköğretimden terk öğrenciler var. Lise mezunu bir iki kişi var. Müfredatı uygulamaya çalışıyorum ama uygulayamıyorum.

K11: Müfredat yetişmiyor. Öğrencilere bire bir Kur’ân öğretmekle ilgilenince ilmiyal ve diğer bilgilere vakit kalmıyor. Müfredatı yetiştiremiyoruz. İbadet kitabını işlemiyoruz. Şafîlere uygun yapılmadığı için Şafî ilmiyalından işliyoruz. Şafîler için de kitap çıkarılsa güzel olur.

11. Hizmet içi Eğitim

Hizmet içi eğitim bireyin sürekli mesleki gelişimini, dolayısıyla başarılı olmasını sağlama etkinlikleridir. Mesleki gelişim, mesleki yeterliliğin sağlanmasıyla olur.²⁶ Görüşme yaptığımız Kur’ân Kursu öğretmenlerinin çok az hizmet içi eğitim aldıkları, bu eğitimin de yeterince verimli olmadığı, yapılan çalışmaların yerel imkânlarla sınırlı, geçiştirme mahiyetinde çalışmalar olduğu görüşleri dikkat çekmektedir.²⁷ Dolayısıyla Kur’ân Kursu öğretmenlerine yönelik

²⁵ Müfredat hakkında alan, yeterlilik ve süre açısından birçok araştırmada olumsuz bakış açısının söz konusu olduğu görülmektedir. Mesela bkz. Ahmet Koç, *Kur’an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik*, s. 151-154; Şuayip Özdemir-Rahime Kavak, “Öğretici Görüşlerine Göre Yaz Kur’an Kursları (Elazığ Örneği)”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2011, cilt: IV, sayı: 18, s. 309, Mustafa Önder, “Yeni Öğretim Programı ve 8 Ay Süreli Kur’an Kursları (Muhteva, Uygulama, Problemler ve Çözüm Önerileri)”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, cilt: XV, sayı: 2 s. 304-305; Arslantürk, “Kur’an Kursu Öğreticilerinin Problemleri”, s. 85-86.

²⁶ M. Şevki Aydın, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni*, Dem Yayınları, İstanbul 2005, s. 286.

²⁷ Gerek bizim çalışmamızda gerekse alan yazılarında, mevcut çalışmalarda hizmet içi eğitimin gereği ve önemine Öğreticiler tarafından işaret edildiğini görüyoruz. Mesela Ay’ın yaptığı çalışmaya göre hizmet içi eğitimin faydalı olduğuna inanan oranı %93 olarak ölçülmüştür. bkz. Mehmet Emin Ay, *Problemleri ve Beklentileriyle Türkiye’de Kur’an Kursları, Düşünce*

ilde ciddi bir eğitimin söz konusu olmayışı, bir takım sıkıntıları doğurmaktadır. Bu nedenle kendilerine “*Daha iyi din hizmeti verebilmek, irşad faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için hangi konularda hizmet içi eğitim almak istersiniz?*” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar arasında özellikle tashih-i huruf, kıraat, hitabet, pedagojik formasyon, eğitim yöntemleri, teknolojik aletleri kullanma eğitimi gibi hususlara işaret edilmektedir. Biz sadece bu konuların değil ihtiyaçlar göz önüne alınarak farklı alanlarda kapsamlı ve ciddi eğitimlerin Kur’ân Kursu öğrencilerine verilmesinin bir zorunluluk olduğu kanaatindeyiz.²⁸

12. Eğitim Problemlerinin Çözümüne Dair Öğreticilerin Önerileri

Kur’ân Kursu öğrencilerine mevcut eğitim-öğretim problemlerinin çözümü için ne düşündükleri sorulmuş, bu çerçevede onların beklentileri ile ihtiyaç tespitini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu noktada onlara sorulan “*Öğrencilere yönelik din eğitimi faaliyetlerinin sağlam temeller üzerine kurulu olması ve daha verimli olması için nelerin yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?*” sorusuna verilen cevaplarda maddi beklentiler ve manevi destek ihtiyacı tespit edilmiştir. Bu çerçevede özellikle kursların fiziki imkânların yetersiz olduğu,²⁹ bazı kursların tek odadan oluştuğu, idareci odalarının bile olmadığı, asgari ihtiyaç olarak henüz ısınma problemlerini bile halledemedikleri görülmektedir. Hatta öğrencilerin büyük kısmı halktan da müftülüklerden de destek görmediklerini, kendi ceplerinden odun, kömür alarak ısınma problemlerini çözdüklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca teknolojik imkân ve materyallerin hiç olmadığı sıklıkla vurgulandığı, bu noktada ciddi yardım ve desteğe ihtiyaç olduğu görülmektedir. Ayrıca ilde yatılı Kur’ân Kurslarına olan ihtiyaç had safhadadır. Yatılı kız Kur’ân Kursunun olmaması, çocukların 10-12 nüfuslu bir ya da iki odalı evlerinde hafızlık yapıyor olmaları, işin en zor ve acıtıcı tarafını teşkil etmektedir. Bazı ilçelerde Kur’ân Kursu binasının tamamlanmasına rağmen sadece iâşe giderlerini karşılayamamaktan dolayı yatılı kursun eğitime açılmamış olması, doğrusu üzücü bir o kadar da düşündürücüdür.

Kitabevi Yayınları, İstanbul 2005, s. 90-91. Benzer sonuçlar için bkz. M. Faruk Bayraktar, *Eğitim Kurumu Olarak Kur’an Kursları Üzerine Bir Araştırma*, s. 71; Koç, *Kur’an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik*, s. 144.

²⁸ Kur’an kurslarında Hizmet içi eğitimin azlığına yetersizliğine ve gereğine işaret eden pek çok çalışma vardır. Bkz. Koç, *Kur’an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik*, s. 145; Davut Işıkdöğen - Adem Korukçu, “Yaz Kur’an Kurslarında Kur Sistemi ve Kur’an Kursu Öğreticilerinin Bu Sisteme Bakışı”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, cilt: XLIX, sayı: 1, s. 221; Arslantürk, “Kur’an Kursu Öğreticilerinin Problemleri”, s. 82

²⁹ Kur’an kurslarının fiziki anlamda yetersizliğini ortaya koyan pek çok çalışma mevcuttur. Bkz. Zeki Arslantürk, “Kur’an Kurslarının Fiziki Mekan ve Yapılanma Problemleri”, *Kur’an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik*, İstanbul 2000, s. 51-58; Koç, *Kur’an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik (Tespit- Öneriler)*, s. 513; Mustafa Önder, “Yeni Öğretim Programı ve 8 Ay Süreli Kur’an Kursları (Muhteva, Uygulama, Problemler ve Çözüm Önerileri)”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, cilt: XV, sayı: 2 s. 303; Sağlam, “Kur’an Kursu Öğreticisinin Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, s. 176.

Manevi destek çerçevesinde müftülüklerinden gerekli yardımı görmediklerini,³⁰ öğrenci bulmada dahi tek başlarına kaldıklarını, teşvik ve desteğe ihtiyaçları olduğunu belirtilen öğretmenler terör bölgesinde hizmet ederken en azından müftüler ile halk tarafından sevilen sayılan çoğu bölgeyi olan imamların da kurslara destek olmasının, eğitim faaliyetleri açısından ihtiyaç olduğunu belirtmeleri önemlidir. Bu konuda verilen cevaplardan bazıları şunlardır:

K4: Bize bakan yönüyle hoca planlı geldiğinde güzel olur. Öğrenciye bakarsak, düzenli gelirse daha iyi olur. Diyanete bakan da maddi-manevi ihtiyaçlarımız karşılanırsa iyi olur. Benim kursum tek gözlü oda. Öğrenci gelse özel dinleyemem, ilgilenemem. Buna da şükür. Ama soğuktan üşüyoruz, öğrenci zangır zangır titriyor. Dile getiriyoruz üstümüze, tamam deniyor ama sonuç yok.

K6: Kursun ısınma problemi gibi fiziki sıkıntılar var. İdare odamız yok. Ben atandığımda tahtasız, sandalyesiz ortamdı. Kendim cebimden aldım, halısına kadar. Çocuklar üşüyordu. Minderler yaptırdım. Soba ve diğer malzemeleri, saate, elektrikli süpürgeye kadar her şeyi kendim aldım.

K8: Müftülük halkın sempatisini kazanmalı, halkla iç içe olmalı. Müftülüğün öncülüğünde Kur'ân Kursu hocalarıyla halkı kaynaştıracak programlar yapılmalı. Kursun fiziki yapısı eğitime uygun değil. Buradaki bütün kurslar böyle. Ayrıca materyal yok elimizde. Bize materyal sunulsa iyi olur. İmamlarla işbirliği içinde olursa daha güzel olur.

K7: Önce öğrenci sıkıntısı var, öğrenci azlığı hallolsa eğitim olur. Fiziki imkânlar, yurt vb. öğrencileri sosyal yönden mutlu edecek şeyler olsa güzel olur. Yurtlarda masa tenisi vb. olsa... Haftanın belirli günleri sinema vb. günleri koyabilesek... Gezi programları yapabilesek... Ama maddi anlamda da bunları kendi başımıza yapamıyoruz.

K14: Kur'ân Kursu hocası, kursun her ihtiyacını karşılamak zorunda sanki hocası değil her eksikliği tamamlayan sahibi gibi. Birazcık yardım edilse müftülük karşılasa ne olacak? Halktan destek ve sahiplenme yok! Her şey kendi imkânlarımızla. Bize yardıma gelen fahrilere bile parayı biz vermeye çalışıyoruz, hep biz yapmak zorundayız.

Sonuç Ve Değerlendirme

Kur'ân eğitimi, Hz. Peygamberle başlayan günümüze kadar farklı formatlarda da olsa kesintisiz varlığı devam eden eğitim faaliyetleridir. Her dönemde bu faaliyetlerin kendi içerisinde farklılık arz ettiği, aynı zaman dilimi içerisinde farklı bölge ve kurslarda da birbirinden farklı eğitim sorunlarının mevcut olduğu malumdur.

Şırnak ilinde mevcut Kur'ân Kursu öğretmenleriyle yaptığımız bu çalışmada dikkatimizi çeken temel husus; kadrolu ve sözleşmeli Kur'ân Kursu öğretmenlerinin sayısının yetersiz olması, pek çok yerde öğretici ihtiyacının fahri

³⁰ Benzer sonuçlar için bkz. Ahmet Koç, *Kur'an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik*, s. 191; Özdemir-Kavak, "Öğretici Görüşlerine Göre Yaz Kur'an Kursları (Elazığ Örneği)", s. 305.

görevliler eliyle yürütülmeye çalışılmasıdır. Bunun yanında il bazında kadrolu veya sözleşmeli çalışan erkek Kur'ân Kursu hocası sayısının sadece 2 olması düşündürücü bir durumdur. Ayrıca bazı ilçelerde; mesela Uludere'de, hiç Kur'ân Kursu öğreticisinin bulunmayışı doğrusu büyük bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir. Bu noktada öğrenci yetersizliği nedeniyle az atama yapılıyor olma ihtimali düşünülse de yukarıda belirttiğimiz üzere Cizre ilçesinde olduğu gibi planlı, ilkeli çalışılmak suretiyle öğrenci sayısı, kurs ve öğretici miktarının kat kat artırılması imkânsız değildir.

Kur'ân Kursu öğretmenleriyle yaptığımız görüşmede kendilerine yönelttiğimiz “*Sizi kurs içinde mutlu eden aynı zamanda mutsuz eden olaylar nelerdir?*” şeklindeki iki ayrı soruya aldığımız cevaplar da istisnasız öğretmenlerin tamamı öğrencilerin derse devamı, dersten istifade etmesi, başarılı ve ilgili olmalarının verilen eğitimin karşılığını almalarının kendilerini mutlu ettiğini ifade etmeleri önemlidir. Diğer yandan öğretmenlerin; başarıyı yakalayamayınca ya da öğrencinin devamsızlığı ve kursu bırakması durumunda da üzüldüklerini, mutsuz olduklarını ifade etmeleri onların mesleklerindeki sevgilerini ve ideal manada öğretici vasfını, en azından niyet noktasında taşıdıklarını ortaya koymaktadır. Ancak burada mevcut öğretmenlerin büyük kısmı şehir dışından olup, bölgeye ve kültüre yabancı bireylerdir. Bilindiği üzere terör bölgesinde çalışan öğretmenlerin şevk ve arzularının devamı, motivasyonlarının hep üst düzeyde olması -özellikle öğrenci bulma ile başlayan sorunlardan fiziki şartların yetersizliğine kadar bir dolu olumsuzluk eklenince- insani unsurlar çerçevesinde kolay gözükmemektedir. Bu çerçevede Kur'ân Kursu öğretmenlerinin ilgi ve alakaya, özellikle müftüler tarafından maddi-manevi anlamda desteklenmeye ciddi ihtiyaçları vardır. Bunu başaran bazı müftülerin de Kur'an kursları bağlamında büyük başarı sağladıkları tarafımızca gözlenmiştir. Nitekim mevzubahis olan müftülük bünyesindeki Kur'ân Kursu öğretmenlerinin arzulu, şevkli, istekli, motivasyonlarının üst düzey olmasına rağmen diğer müftülüklerde görev yapan öğretmenlerin umutsuzluk ve sıkıntı içinde olduklarını müşâhade etmiş bulunuyoruz ki bu özellikle üzerinde düşünülmesi gereken bir husustur. Eğitim faaliyetlerinde bireysel değil; ekip çalışmasının önemi burada kendisini göstermektedir. Bu noktada kanaatimizce Kur'ân Kursu öğretmenleri, -zaten terör bölgesi olarak en kötü örneklerin yaşandığı Şırnak ilinde- gerek öğrenci bulmada gerekse maddi-manevi ihtiyaçların karşılanması noktasında yardım ve destek görürlerse eğitimin daha başarılı ve kaliteli olacağı açıktır. Bu nedenle Diyanet İşleri Başkanlığınca da Şırnak ili dahil tüm bölgede din eğitiminin ölçüleri içinde bir “program geliştirme” gerektiği hususunun düşünülmesinin bir çıkış noktası olacağı kanaatindeyiz.

Bölgeden olmayan, Kürtçe bilmeyen, Kur'ân Kursu öğretmenlerinin tamamı özellikle, ilk sene ciddi sıkıntı yaşadıklarını, güven sorunu ile karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bölgede mevcut olan ayrılıkçı düşüncelerin de etkisiyle kendisine mesafeli yaklaşılan, ilk gün fikhî konuda yeterli bilgi sahip olamayan ya da sorulan soruya cevap veremeyen bir öğretmenin öğrencilerin gözünde tekrar değer kazanması kolay gözükmemektedir. Bu noktada bizim önerimiz, göreve yeni başlayan ve bu bölgeye yeni gelen bütün öğretmenlerin sosyal-siyasal anlamda nelerle karşılaşabilecekleri, bu gibi durumlarda nasıl tepki

vermeleri gerektiğinin yanında Şafî mezhebinin öğretilerinin de sağlıklı biçimde öğretilmesi bir hizmet içi eğitimin verilmesidir.

Kur'ân Kurslarında ideal manada eğitimin gerçekleştiğini söyleyen hiçbir öğretici olmamıştır. Bu noktada onların da belirttikleri hususlar olarak kursların fiziki ortamlarının yetersizliği, ısınma vb. en basit ihtiyaçlarının bile karşılanamıyor olması önemli bir sorun olarak dikkat çekmektedir. Bu noktada Diyanet İşleri Başkanlığı ve müftülüklerimizin bu konuya yeniden hassasiyetle eğilmesi, çözüm adına devrim niteliğinde adımların atılması gerekmektedir. Ayrıca kursların cazip ve etkili hale getirilebilmesi, öğrencilerin derste dikkatinin toplanabilmesi için teknolojik alt yapının sağlanması, öğrencilere buna yönelik materyal hazırlanması ve desteklenmesi gerekmektedir. Yerel bir sorun olarak dikkat çekmek gerekirse bazı ilçelerde proje destekli yapılan örgü, halıcılık vb. kurslarda öğrencilere günlük belli ücret ödenmesine bağlı olarak, Kur'ân Kursları öğrenci bulamamakta ya da öğrenci gelse de resmi kaydını Kur'ân Kursu değil diğer kurslarda göstermektedir. Bu da üzerinde durulması gereken bir sorundur. Öğrencinin cazibesini kazanma noktasında ailelerin motivasyonunun sağlanmasına yönelik, müftülüklerce çalışma yapılması, aynı zamanda görsel unsurlarla desteklenen zevkli Kur'ân Kursu ortamlarının sunulması bu sorunlara bir çıkış yolu olarak düşünülebilir.

Şırnak ili içerisinde kursların tamamına yakınında öğrenci bulma sorununun yaşanması, öğrenci bulmak için öğrencilerin kapı kapı dolaşması doğrusu üzerinde durulması gereken bir noktadır. Daha önce ifade edildiği gibi kurumsal bazda Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı imam ve müftülerin desteği ile bu sorun daha kolay aşılacak, ailelerin teşviki ile öğrenci bulma sorunu ortadan kalkacaktır.

Kur'ân Kursu öğrencileri müfredatın, bölgenin özel durumlarının göz önüne alınarak yeniden düzenlenmesini talep etmektedirler. Kanaatimizce bölgesel, bir birinden tamamen farklı, ayrı bir müfredat söz konusu olabileceği gibi en azından amelî hususlarda Şafî mezhebinin görüşlerine de yer verilmesi ve İslam kardeşliği konularına daha yoğun değinilmesi suretiyle soruna çözüm bulunması da söz konusu olabilir. Ancak burada diğer bir sorun da şu ki; Kur'ân eğitiminde birebir eğitimin yanında mevcut müfredatı yetiştirmek, öğrencilerin tamamına yakını tarafından imkânsız görülmektedir. Bu durumun da müfredat hazırlanırken göz önünde bulundurulması zorunludur.

Diğer yandan, katılımcıların büyük bir kısmı şu veya bu şekilde hizmet içi eğitim almış olmakla birlikte, Kur'ân Kursu eğitiminde kalitenin artırılmasına yönelik, eğitimin yetersiz olduğunu da belirtmişlerdir. Eğitim kurumlarında hizmetlerin etkin olabilmesi, amaç ve gayelerinin gerçekleştirilebilmesi için sistem içerisindeki tüm din görevlilerinin nitelikli biçimde bilgilendirilmelerinin gerekliliği göz önüne alındığında, eğitim hizmetlerinde Kur'ân Kursu öğrencilerine yönelik kapsamlı ve etkili eğitimlerin gerçekleştirilmesi, var olan faaliyetlerin nitelik ve nicelik anlamında artırılması sağlanmalıdır. Unutmamak gerekir ki din hizmetlerinde verimli sonuçların elde edilmesi, irşad ve tebliğ faaliyetlerinin hedef kitlenin yaş, cinsiyet, zekâ ve öğrenim düzeyi gibi

değişkenlerin yanında, inanç ve bağlanma düzeyinin, ihtiyaç ve sorunların göz önüne alınarak planlanmasına bağlıdır. Bu ise hizmet içi eğitimle din görevlilerinin bilgilendirilmesi ve geliştirilmesine bağlıdır. Ancak üzücüdür ki ilde mevcut 16 görevliden sadece 2'si pedagojik formasyon eğitimi almışlardır.³¹ Gencinden yaşlısına her yaş grubuna eğitim vermekle yükümlü olan öğretmenlerin, kendileriyle aynı işi yapan din kültürü öğretmenlerinden daha zor olarak aynı zamanda farklı yaş grubuna da aynı sınıfta eğitim vermek durumunda olması düşündürücüdür.³² Bu duruma öğretmenlerin formasyon eğitimlerinin olmayışı eklenince, sıkıntının boyutu daha da büyümektedir. Bu noktada bir katılımcının şu sözünü aktarmak yerinde olacaktır:³³ “*Pedagojik formasyon eğitimi hiç almadım. Ben Cuma günü fabrikada işçi, pazartesi burada Kur'ân Kursunda hocayım. Hayatımda topluluğa hiç konuşmadım, hiç ders anlatmadım, ne yapacağımı bilemez haldeyim. Bu durumda ben öğrencilerime ne kadar verimli olabilirim?*” Bu çerçevede görevli alımlarında pedagojik formasyon şartı koşulamıyorsa da en azından İlahiyat Fakültelerinde görevli öğretim üyelerinden alınacak “formasyon eğitimi” ve benzeri özel eğitimlerle bu açıkların telafi edilmesi için en kısa sürede çalışmaların yapılması gerekmektedir.

İslam dünyasında genelde eğitim, özelde ise kadının eğitimi ciddi bir problem olarak görünmektedir. Yaptığımız görüşmelerde bazı öğretmenlerin özellikle işaret ettiği bir husus olan, kadınların dini eğitiminin yetersizliği ve cahilliklerinin zirvede olduğu gerçeğidir. Gelecek nesilleri yetiştirecek annelerin ve anne adaylarının eğitimine Şırnak ili özelinde daha ayrı bir önem verilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede hususan kız Kur'ân Kurslarının desteklenmesi, asgari her ilçede bir yatılı kız Kur'ân Kursunun açılması zorunludur. Bununla birlikte sayıları son derece az olan erkek Kur'ân Kursları da büyük bir açık teşkil etmekte, en azından her ilçede bir erkek Kur'ân Kursunun açılması için Diyanet İşleri Başkanlığınca bir an önce adım atılması zorunluluk olarak görünmektedir.

Son söz olarak ifade etmek gerekirse Diyanet İşleri Başkanlığının çalışmaları ile Kur'ân Kursları her geçen gün daha iyi olma noktasında yol almış olmakla birlikte, gelinen noktanın özellikle Şırnak ili çerçevesinde yeterli olmadığı, kat edilmesi gereken çok mesafenin olduğu açıktır.

³¹ Kur'ân Kursları üzerinde yapılan çalışmalarda sıklıkla öğretmenlerin pedagojik formasyon noktasındaki yetersizliklerine ve eğitim almamış olduklarına dikkat çekilmiştir. Bkz. Korkmaz, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri*, s. 65-70; Oruç, Hafızlık Eğitimi: Elazığ-Harput Hamdi Başaran Kur'an Kursu Örneği, s. 48-49; Arslantürk, Kur'an Kursu Öğreticilerinin Problemleri, s. 82

³² Kur'an kurslarında eğitim ilke ve yöntemlerinin bilinmesi ve önemine dair ayrıntılı bilgi için bkz. H. Mahmut Çamdibi, “Kur'an Kurslarında Verimliliğin Sağlanması ve Arttırılması”, *Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik*, İstanbul 2000, s. 137-141.

³³Yapılan bazı araştırmalarda Kur'an Kursu Öğreticilerinin formasyon açısından kendisini faydalı bulanların oranının yüksek olduğu sonucu ortaya çıksa da bu öz değerlendirmeye temkinli yaklaşmak gerektiği araştırmacılar tarafından dikkatle vurgulanmıştır. Bkz. Bayraktar, *Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma*, s. 72; Mehmet Emin Ay, *Problemleri ve Beklentileriyle Türkiye'de Kur'an Kursları*, *Düşünce Kitabevi Yayınları*, İstanbul 2005, s. 86; Koç, *Kur'an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik*, s. 135.

Kaynakça

- Arslantürk, Ayşe Hümeýra, “Kur’an Kursu Öğreticilerinin Problemleri”, *Kur’an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik*, 2000.
- Arslantürk, Zeki, “Kuran Kurslarının Fiziki Mekan ve Yapılanma Problemleri”, *Kuran Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik*, İstanbul 2000.
- Ay, Mehmet Emin, *Problemleri ve Beklentileriyle Türkiye’de Kuran Kursları, Düşünce Kitabevi Yayınları*, İstanbul 2005.
- Aydın, M. Şevki, *Cumhuriyet Döneminde Din Eğitimi Öğretmeni*, Dem Yayınları, İstanbul 2005.
- Ayhan, Halis, *Türkiye’de Din Eğitimi*, Dem Yayınları, İstanbul.
- Baltacı, Cahit, “Cumhuriyet Döneminde Kuran Kursları”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sayı 6, 1999.
- Başaran, İbrahim Ethem, *Yönetime Giriş*, A. Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yayınları, Ankara 1984.
- Başkurt, İrfan, *Din Eğitimi Açısından Kur’ân Öğretimi ve Yaz Kur’ân Kursları: (İstanbul örneği)*, Dem Yayınları, İstanbul 2007.
- Bayraktar, M. Faruk, *Eğitim Kurumu Olarak Kuran Kursları Üzerine Bir Araştırma*, Yıldızlar Matbaası, İstanbul 1992.
- Bayraktar, M. Faruk, “Kuran Kurslarının Sorunları ve Geleceği ile İlgili Bazı Düşünceler”, *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu*, İbav Yayınları, Kayseri 1996.
- Budak, Selçuk, *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2000.
- Çamdibi, H. Mahmut, “Kuran Kurslarında Verimliliğin Sağlanması ve Arttırılması”, *Kuran Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik*, İstanbul 2000.
- Erkuş, Adnan, *Psikoloji Terimleri Sözlüğü*, Doruk Yayınları, Ankara t.y.
- Fidan, Nurettin, *Okulda Öğrenme ve Öğretme*, Alkım Yayınevi, Ankara 1996.
- Işıkdoğan, Davut - Korukçu, Adem, “Yaz Kur’an Kurslarında Kur Sistemi ve Kur’an Kursu Öğreticilerinin Bu Sisteme Bakışı”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2008, cilt: XLIX, sayı: 1.
- İnceoğlu, Metin, *Güdüleme Yöntemleri*, Ankara Üniv. Basın Yay. Yüksek Okulu Yayınları, Ankara 1985.

Kazıcı, Ziya, “Bir Eğitim Kurumu olarak Daru’l Kurra”, *Kuran Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik*, Ensar Yayınları, İstanbul 2000.

Koç, Ahmet, *Kuran Kurslarında Eğitim ve Verimlilik*, İlahiyat Yayınları, Ankara 2005.

Koç, Ahmet, “Kur’ân Kurslarında Din Eğitimi”, *Din Eğitimi*, Gündüz Yayıncılık, Ankara 2012.

Koç, Ahmet, “Kur’an Kurslarında Eğitim ve Verimlilik (Tespit- Öneriler)”, *Etkili Din Öğretimi*, 2010.

Korkmaz, Mehmet, *Kur’an Kursu Öğreticilerinin Eğitim Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Erciyes Üniv. Sos. Bil. Ens., Kayseri 2009.

Kuş, Elif, *Nitel-Nicel Araştırma Teknikleri*, Anı Yayıncılık, Ankara 2003.

Mil, Burak, “Nitel Araştırma Tekniği Olarak Görüşme”, *Nitel Araştırma*, Detay Yayıncılık, Ankara 2007.

Oruç, Cemil, “Hafızlık Eğitimi: Elazığ-Harpuz Hamdi Başaran Kur’an Kursu Örneği”, *Diyanet İlmî Dergi*, 2009, cilt: XLV, sayı: 3.

Önder, Mustafa, “Yeni Öğretim Programı ve 8 Ay Süreli Kur’an Kursları (Muhteva, Uygulama, Problemler ve Çözüm Önerileri)”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2010, cilt: XV, sayı: 2.

Özdemir, Şuayip - Kavak, Rahime, “Öğretici Görüşlerine Göre Yaz Kur’an Kursları (Elazığ Örneği)”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2011, cilt: IV, sayı: 18.

Sağlam, Emine, “Kur’an Kursu Öğreticisinin Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Cami Merkezli Din Eğitimi, Yecder II. Ulusal Din Görevlileri Sempozyumu Tebliğleri (09 Nisan 2011 - İstanbul)*, 2012.

Selçuk, Ziya *Eğitim Psikolojisi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2007.

Smith, Malcolm, *Research Methods in Accounting*, SAGE Publications, London - Thousand Oaks, New Delhi 2003.

Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2008.